
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

בעקבות שלוחי א"י - 13724

תאריך עדכון אחרון 29-09-2020

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' ירון בן-נאה

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: yaronbn@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בשל הנסיבות: בזום או טלפונית לאחר תיאום
פ קביעה מראש

מורי הקורס:
פרופ ירון בן-נאה

תאור כללי של הקורס:

השד"רות היא אחת התופעות הרצופות והמעניינות ביותר בתחום חקר ארץ ישראל וההיסטוריה היהודית בראשית העת החדשה. למן המאה הט"ז, ובעיקר מאז המאה הי"ז ואילך שלחו ערי הקודש שלוחים לקהילות הגולה במטרה לאסוף כספים. לפני שבעים שנה פרסם אברהם יערי את עבודתו המונומנטלית 'שלוחי ארץ-ישראל', אך מעבר להישגו המרשים בתיעוד מסעות השליחות של מאות אנשים, חסר הספר מימד ניתוחי וביקורתי. אף שמתיאס להמן (2014) תרם תרומה חשובה מאד לתחום, הרי עדיין לא זכה הנושא למקום הראוי לו במחקר ובהוראה. סמינר זה מבקש להפנות את שימת הלב לשרידים החומריים - בעיקר כתבי שד"רות ופנקסי שד"רים, ולידע ההיסטורי שניתן להפיק מהם על תולדות היהודים בארץ ובגולה, על מסעות ותקשורת, על מעברי ידע, על כתיבה והדפסה, זהות וזרות.

מטרות הקורס:

הכרות עם מוסד השד"רות ועם תופעות בהיסטוריה היהודית בראשית העת החדשה, קריאה ביקורתית בתעודות

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

הכרות עם מוסד השד"רות
תפיסה רחבה יותר של ההיסטוריה היהודית בראשית העת החדשה
קריאה ביקורתית של תעודות כמקור היסטורי

דרישות נוכחות (%):

80

שיטת ההוראה בקורס: עיקר העבודה בשיעורים יהיה קריאת תעודות ודיון מושכל בהן, דיון שיסתמך על חומרי הקריאה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

מבוא: א"י במאות ט"ז-י"ט
התגבשות מוסד השד"רות במאה הי"ז
ועד פקידי א"י בקושטא (המאה הי"ח)
ועד הפקידים והאמרכלים באמסטרדם (המאה הי"ט)
שלוחי ערי הקודש, שלוחי מוסדות תורה וחסד, שלוחים לעצמם
עזרה לערי הקודש - תביעה ושאלת ההיענות לה
העברת ידע והדפסת ספרים
שבתאות ושבתאים נסתרים
קשרים בין קהילות וסולידריות יהודית

חומר חובה לקריאה:

כללי

י' ברנאי, יהודי ארץ ישראל במאה הי"ח: בחסות 'פקידי קושטא', ירושלים תשמ"ב
א' יערי, שלוחי ארץ ישראל, ירושלים תשי"א

יעקב כ"ץ, הערות סוציולוגיות לספר היסטורי (ביקורת על שלוחי א"י), בחינות 2 (תשי"א), 73-69
א' מורגנשטרן, השיבה לירושלים: חידוש היישוב היהודי בארץ ישראל בראשית המאה התשע-עשרה,
ירושלים תשס"ז, פרק ג: עמ' 87-114 (פקידי קושטא)
א' מורגנשטרן, השיבה לירושלים: חידוש היישוב היהודי בארץ ישראל בראשית המאה התשע-עשרה,
ירושלים תשס"ז, פרקים ג, ד, ה.

E. Carlebach, *The Pursuit of Heresy: Rabbi Moses Hagiz and the Sabbatian Controversies*, New York 1990

Matthias B. Lehmann, *Rabbinic Emissaries from Palestine and the Making of Modern Jewish Diaspora: A Philanthropic Network in the Eighteenth Century*, in: *Envisioning Judaism: Studies in Honor of Peter Schaefer on the Occasion of His Seventieth Birthday*, ed. Ra'anana Boustan et al., Tübingen 2013, pp.

Matthias B. Lehmann, *Emissaries From the Holy Land: The Sephardic Diaspora and the Practice of Pan-Judaism in the Eighteenth Century*, Stanford University Press, Stanford 2014

Jessica Marglin, *Review of Matthias B. Lehmann's Emissaries from the Holy Land: The Sephardic Diaspora and the Practice of Pan-Judaism in the Eighteenth Century*. *H-Judaic, H-Net Reviews*. February, 2016. URL: <http://www.hnet.org/reviews/showrev.php?id&eq;43271>

מבחר ביבליוגרפי

מ' אורפלי, איגרת ר' רפאל יעקב מטאלון, שד"ר מכוללות ירושלים, אל קהילת רגוזה, פעמים 130 (תשע"ב), עמ' 183-200

א' בן יעקב, ידיעות על ר' אברהם לב אריה על פי כתיבי יד, ירושלים ג (תשי"י), עמ' קל-קלז
א' בן-יעקב, השליח הנווד: על שליח ארץ-ישראל הרב יוסף חיים שרים זצ"ל, ירושלים תשמ"ב
י' בן-נאה (ערך והשלים מן העזבון את מאמרו של דניאל קארפי), פעילות ק"ק אישפלטרו למען היישוב היהודי בארץ-ישראל משנת תקנ"ט עד שנת תקצ"ז (1799-1837), פעמים 108 (תשס"ז), עמ' 147-127

י' בן-נאה, השליח מחברון מסתבך בבומביי: על פרשה נשכחת ועולם יהודי משתנה בשלהי המאה ה-19, עת-מול 215 (תשע"א), עמ' 6-9

י' בן-נאה, יהודי חצר, ספר ירון צור [בדפוס]

י' בן-צבי, ארבע אגרות שד"רים מחברון ומצפת לפיסה, סיני .. (...) עמ' פ-פו

מ' בניו, השד"ר רבי יוסף ו' וינשטי, ירושלים א (תש"ח), עמ' קפה-קצג
דב ברילינג, קהלת היידינגספלד ויחסה לארץ-ישראל, ירושלים ד [eq&ספר ישעיהו פרס], ירושלים תשי"ב, עמ' רכ-רלא

י' הקר, 'יוונים' נקבצים אלי צפת במאה השש-עשרה, פרק בתולדות התמיכה ביהודי ארץ-ישראל ובאירגונם העצמי, שלם ז (תשס"ב), עמ' 133-150

י' זנה, 'תעודות על שד"רים אחדים באיטליה בתחילת המאה הי"ז', קבץ על יד ה'טו (תשי"א), עמ' קצז

ריח

י' טובי ושי' מדינה, יומנו של ר' יעקב בכור פאפולה שלוח לעצמו מירושלים למצרים, שבט ועם, סדרה שניה, ב (ז), תשל"ג, עמ' 173-207
א' יערי, ר' משה ישראל ושליחותו למען ארץ ישראל, סיני כו (תש"ט), עמ' קמט-קסג.
א' יערי, שלוחי ארץ-ישראל בתירי, מנחה ליהודה (זלוטניק), ש' אסף ואחרים עורכים, ירושלים תש"י, עמ' 212-252.
א' יערי, פנקס-חשבונות של שליח חברון מסוף המאה השמונה-עשרה, סורא ג (תשי"ח), עמ' 234-254
א' יערי, פנקס שליחותו של הרב חיד"א, ספר החיד"א (קובץ מאמרים יוצא לאור במלאות ...), ירושלים תשי"ז, עמ' קה-קמ
א' מורגנשטרן, איגרת השד"רות שהוסתרה בתוך נרתיק מגילת אסתר, בתוך: גבורות ישעיהו ... לכבוד ישעיהו וינוגרד, ירושלים תשע"ג, עמ' 87-106
מנשה מני, שד"רים מחברון עיר הקודש תו"ב, רשומות ס"ח ב (תש"ו), עמ' 114-125
ש' מרכוס, פנקס שלוחי ארץ-ישראל ברודוס, ירושלים א [שפ"ר; eq&] בעריכת מיכאל איש שלום, מאיר בניהו ועזריאל שוחט, ירושלים תשי"ג, עמ' רלב-רמב
ש' סימונסון, שלוחי צפת במנטובה במאות הי"ז והי"ח, ספונות ו (תשכ"ב), עמ' שכט-שנד
מרדכי מ. פכטר, "חזות קשה" לר' משה אלשיך, שלם א (תשל"ד), עמ' 157-193 [eq&]; מצפונות צפת, עמ' 89-117]
י' רצהבי, איגרות שלוחים מן הגניזה, שלם ז (תשס"ב), עמ' 259-269
א"א שור, תעודות נוספות לשליחותם של ר' אברהם אזולאי ..., קבץ בית אהרן וישראל ז, ד (תשנ"ב), קלג-קמ, ז, ה (תשנ"ב), עמ' קלז-קמה

חומר לקריאה נוספת:

ע"פ ההתקדמות

יעקב ספיר, אבן ספיר, א-ב, ליק-מגנצא, תרכ"ד-תרל"ד

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %

הרצאה 0 %

השתתפות 25 %

הגשת עבודה 0 %

הגשת תרגילים 25 %

הגשת דו"חות 0 %

פרויקט מחקר 0 %

בחנים 0 %

אחר 50 %

רפראט

מידע נוסף / הערות:

רפראטים - קביעת נושאים לרפראטים תתבצע כבר בחודש הראשון ללימודים, והרפראט יוגש במתכונת הנדרשת בחוג עד לשיעור האחרון בסמסטר. נוכח הנסיון הרע בשנה"ל תש"ף לא יהיו בעניין

הזה שום הנחות. במהלך הסמסטר תתבקשו למסור עוד 2-3 מטלות כתובות.
הרשימה הביבליוגרפית אינה סופית. מקורות נוספים יינתנו במהלך הסמסטר, בהתאם להתקדמות
ולתחומי העניין של התלמידים.